

## PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/177290>

Please be advised that this information was generated on 2021-09-19 and may be subject to change.

**Recensie van: A. Bosch et al. (red), *Jaarboek Numaga 2016: Sport in de Stad* (Nijmegen, 2016).**

De nieuwe editie van het Jaarboek van de Nijmeegse historische vereniging Numaga brengt twee historiografische tradities samen: sportgeschiedenis en stadsgeschiedenis. Het combineren van deze thema's is in de geschiedkunde al eerder vruchtbaar gebleken. Nadat stadsgeschiedenis als historische subdiscipline op de kaart was gezet in de decennia na de Tweede Wereldoorlog, werden al snel sportpraktijken in dit onderzoeksveld geïncorporeerd. Dat is te verklaren: sport is in vergaande mate een stedelijk verschijnsel. De stad is voor veel sportbeoefening – onder amateurs maar vooral ook onder professionals – het decor. Maar steden zijn meer dan ontmoetingsplekken: moderniseringsprocessen omtrent sport, zoals rationalisering, specialisering, en bureaucratisering, kunnen als typisch stedelijke fenomenen worden gezien. Deze processen en de specifieke vormen van sociale sportieve organisatie (met bijbehorende scheidslijnen) zijn vaak het best zichtbaar geweest in de stad.

Vooraf Amerikaanse historici schreven vanaf de jaren zeventig enkele casestudies over stadse sportbeoefening. Omdat stadsgeschiedenis voortkwam uit de sociale geschiedenis, lag de focus in deze studies op de sociale functie van lichaamsbeweging. Het thema werd vooral gebruikt om te laten zien hoe maatschappelijke (re)organisatie plaatsvond, waarbij onder meer aandacht werd besteed aan klassenverdelingen, scheidslijnen tussen gemeenschappen en economische onderdrukking. Ook sociaalgeografen leverden historische studies, waarbij de ruimtelijke dimensies van sportbeleid en -praktijk werden belicht.

Vanaf de jaren tachtig lieten historici zich steeds meer inspireren door antropologen en sociologen. Ook sportgeschiedenis en stadsgeschiedenis kenden daarom een *cultural turn*. De stad werd nu vaker opgevat als méér dan een decor of een afgebakend leefgebied: het was tevens een belevingseenheid die op discursieve wijze werd gecreëerd en bestendigd. Plaatsen vormden dus ook een *imagined community* en geschiedkundigen verlegden hun aandacht (deels) naar het stadsdeel in nostalgische representaties en het collectieve geheugen. Sporthistorici schreven in toenemende mate over het symbolische belang van vrijetijdsbesteding: zij meenden dat het zelfbeeld van maatschappelijke groepen, en hun relatie tot de Ander, vaak tot uiting kwamen in de sport. Sportbeoefening werd door cultuurhistorici gezien als een cluster van performatieve handelingen, en analyse van sport als (stads) spektakel kon volgens hen complexe machtsrelaties en ideologische tegenstellingen blootleggen. Hier ontmoetten sport- en stadsgeschiedenis elkaar wederom: sportbe-

ving en -beoefening werden steeds vaker gezien als een vorm van plaatspromotie, die inwoners een informeel stadslidmaatschap aanbood.

Sociaaleconomische en politiek-bestuurlijke sport- en stadsgeschiedenissen werden vanzelfsprekend ook na de jaren tachtig nog gepubliceerd. Anno 2017 bestaan de verschillende benaderingen naast elkaar, maar kiezen historici ook geregeld voor een holistische aanpak. De lat ligt hoog bij dergelijke exercities: zij vragen om een werkwijze die zowel stad als sport conceptualiseren als een verzameling van sociale, economische, culturele en politieke activiteiten. De culturele draai kan zo in verband worden gebracht met concrete gegevens: welke actoren creëerden beelden, en waarom? En hadden deze representaties invloed op daadwerkelijk sportief beleid, op het functioneren van sportieve (stedelijke) instituties, op de plaatselijke economie, of op de indeling van de publieke ruimte?

Deze holistische aanpak zou misschien overambitieuze zijn voor de hier besproken selectie van relatief korte artikelen over sport in Nijmegen. Desondanks legt redacteur en hoogleraar sportgeschiedenis aan de Radboud Universiteit Marjet Derks in de inleiding de lat hoog.<sup>1</sup> Onder het kopje 'Onderzoeksperspectieven' wijst zij op de vele mogelijkheden voor hen die in- en uitsluiting en nieuwe verbindingen in de sport willen onderzoeken. Derks' doelen zijn bij uitstek cultuurhistorisch. Nijmeegse geschiedkundigen moeten zich volgens haar toeleggen op het bestuderen van identificatie omtrent sport: 'Wat betekenden al die verenigingen, elftallen en los-vaste clubjes nu voor zelfbeleving van wijken, fabrieken, scholen, militairen, confessies, etc. en welke veranderingen traden daarin in de loop der jaren op?' Ook de relatie tussen plaatselijke trots, schaamte en sportrepresentaties en -prestaties kan volgens Derks verder worden uitgediept.

Wat volgt zijn zeven zeer diverse, rijk geïllustreerde bijdragen die hier in wisselende mate in slagen. De sterkste artikelen ontstijgen het Nijmeegse en leggen sociaaleconomische, politieke en vooral culturele verbanden tussen de Waalstad en de rest van de wereld. Zij tonen aan dat 'Sport in de stad' een veelzijdig thema vormt dat nieuwe inzichten kan bieden. Jelle Zondag schrijft over de relatie tussen sport en militarisme in Nijmegen rond het jaar 1900, en schakelt knap tussen het plaatselijke verhaal en zijn (inter)nationale context. Zo wordt inzichtelijk gemaakt hoe militaristisch gedachtegoed zijn uitwerking heeft in een lokale setting, zonder de complexe oorsprong van deze ideologische constructen te negeren. Ook het artikel van Lennert Savenije en een tweede artikel van Marjet Derks, over respectievelijk de Nijmeegse wethouder sport Wim Klarenbeek en een trio Curaçaose voetballers van N.E.C., lukt het om uit te zoomen. De verhalen worden ingekaderd in bredere maatschappelijke ontwikkelingen. Savenije's biografische schets vertelt de lezer iets over het leven van sportbestuurder Klarenbeek, maar ook over de vroege jaren van formeel sport-

1 *Full disclosure*: Derks is de promotor van de auteur.

bestuur. Derks' verhaal laat de complexe postkoloniale machtsrelaties en culturele stereotypering zien die onderdeel waren (en zijn) van de relatie tussen Nederland en de Antillen. Ook Ernest Verhees tracht in zijn stuk de geschiedenis van de bouw van stadion De Goffert te koppelen aan maatschappelijke realiteiten als crisiswerkloosheid en bestuurlijke prioriteiten, maar beperkt zich vaker tot het strikt Nijmeegse in zijn uiteenzetting.

Het overgebleven drietal auteurs slaagt minder goed in het bieden van inzichten en conclusies die het plaatselijke ontstijgen. De encyclopedische bijdrage van Jan Brauer over Jan de Blécourt – scherpschutter, bekendheid in de omgeving van Nijmegen en diens 'eerste olympiër' – telt slechts vier pagina's, en moet wellicht van die opdracht worden ontslagen. De inbreng van Leen Dresen en Toon Bosch is omvangrijker. Dresen levert een chronologische verslaggeving van de organisatie van de Nijmeegse sporttentoonstelling in 1912, die bepalend was voor het uiteindelijke vestigen van de Vierdaagse in Nijmegen. Hoewel de casus op degelijke wijze wordt vergeleken met andere nijverheidstentoonstellingen, blijft het vooral een opsomming van feiten over de opzet van de tentoonstelling en de betrokken organisaties. De verhandeling van Bosch over de vroege Nijmeegse fietscultuur heeft hetzelfde manco: netjes worden betrokken verenigingen en golvende bewegingen in de populariteit van fietssporten beschreven, maar de auteur begeeft zich weinig buiten de Nijmeegse grenzen, hooguit om te verklaren dat de stad ergens 'vroeg' of juist 'laat' mee was. Zij die niet bovenmatig geïnteresseerd zijn in wielrennen, geschiedenis én Nijmegen zullen terecht vragen hebben over de diepere relevantie van het verhaal. Verzuiling en militarisme, ideologische scheidslijnen met grote invloed op de Nederlandse sportgeschiedenis, worden door Bosch met enkele zinnen (p. 56) bijna plichtmatig af geserveerd: hier niet van toepassing.

Zo treedt de stad derhalve soms slechts als decor op, en kan de sportgeschiedenis van Nijmegen in de toekomst nog frequenter en explicieter worden gebruikt om de unieke dynamiek tussen urbanisering, sociale organisatie en sport te onderzoeken. De hoogtepunten van deze bundel tonen echter wel degelijk interessante kruisverbanden aan tussen Nijmeegse, Nederlandse en internationale denksystemen van cultuurhistorische significantie. Gecomplieerde ideeëngeschiedenis wordt op deze wijze ingekleurd met concrete, plaatselijke uitingen en gebeurtenissen. Hiermee vormt de collectie artikelen als totaal een waardevolle aanvulling voor de sportieve stadsgeschiedenis.

*Jon Verriet (1985) studeerde Cultural History aan de Universiteit Utrecht, waarna hij voedselhistorisch onderzoek deed aan de Vrije Universiteit Brussel. Aan de Radboud Universiteit was hij verantwoordelijk voor een sporthistorische studie naar plaatsgebonden supportersloyaliteiten. Per 1 september begint Verriet aan een PhD-voorstel over de geschiedenis van het sportersdieet.*